

Rehabilitacija izključenih »Njivašev«

Hiša za Gradom št. 1. Takšen je naslov knjige, ki jo bomo najbrž že kmalu lahko kupili v naših knjigarnah. Napisala sta jo Drago Košmrlj in Vita Kraigher. Knjiga opisuje dogajanje v Ljubljani pred vojno in v njenih prvih dveh letih. Drago Košmrlj piše o »Njivaših«, Vita Kraigher pa o SKOJ v letih 1941–42.

Morda preseneča naslov in vzbuja vprašanje zakaj naslov »Hiša za gradom št. 1«. To je hiša, ki so jo leta 1978 porušili, ko so obnavljali Karlovski most. Pred vojno in med njo pa je v njej živel družina advokata Rutarja. To je bila meščanska, vendar napredno usmerjena družina. Na podstrešju te hiše je bilo 5 sob, ki so jih oddajali študentom. Pri preučevanju njenih stanovalcev, teh je bilo v tem obdobju kakšnih 20 do 30, je Drago Košmrlj, ki je tudi sam stanoval, tukaj prišel do zanimivega spoznanja.

»Vsi ti študentje in srednješolci so bili napredno usmerjeni, kar so Rutarjevi vedeli. Vsi so na tak ali drugačen način sodelovali pri osvobodilnem gibanju. Šest so jih okupatorji ubili kot talce, 6 jih je padlo v partizanih, hiša je gostila tri pisatelje; Antona Ingoliča, Jožeta Kerenciča in Ivana Roba, hiša je dala dva narodna heroja; Jančarja in Kerenciča, v hiši je bilo tudi nekaj Srbov, ki so bili prav tako napredni in so nekatere ustrelili kot talce, drugi pa so bili v partizanih. Od leta 1933 do 1941 je živel v tej hiši osrednja skupina društva kmečkih fantov in deklet Njiva. Med njimi so bili Jože Kerencič, Leopold Berce in Milena Petovar. Tu je živel tudi Marjan Vesenjak, ki je padel v partizanih. Od vseh smo živi le še trije; Draga Humek, Drago Hartner in jaz.«

Tako je začel svojo pripoved avtor dela te knjige Drago Košmrlj.

»Ideolog Njive je bil Jože Kerencič. Člani pa smo bili zelo aktivni na univerzi, v partiji, v frontnem gibanju in drugod. Naše društvo je imelo v svoji zgodovini dve obdobji. Prvo je bilo od ustanovitve leta 1923 do leta 1931 ko so v njem prevladovali agrarci, od leta 1932 pa je bila Njiva izrazito usmerjena v levo. Jaz sem bil med drugim tudi tajnik Zveze kmetijskih fantov in deklet, ki je nastala pa pobudo Njive. V knjigi opisujem tudi spor s partijskim vodstvom univerze in nekaterimi člani Njive, ki se je končal z izključitvijo Kerenciča, Berceta, Vesenjaka in Petovarjeve iz Komunistične partije Slovenije. Ta spor je izbruhnil leta 1937. Njiva je bila takrat pod vplivom sovjetske gornje proti trockizmu označena kot trockistična. Ta ocena je bila krivična, zato je treba šteti to knjigo tudi kot prvo javno rehabilitacijo iz partije izključenih Njivašev. V zvezi s tem sta v knjigi tudi objavljeni izjavi Mihe Marinka in Lidije Sentjurc. To je bila naloga, ki sem si jo zadal že pred leti. Pred petimi leti sem o teh dogodkih pisal v Zborniku pod naslovom »Pot kmečkega ljudstva v Osvobodilno fronto«, kjer sem predstavil zgodovinsko pot kluba Njiva in Zveze kmetijskih fantov in deklet. Gre torej za dokončano razčiščenje okolščin v katerih so bili

izključeni iz partije člani Njive in za njihovo rehabilitacijo.

Časi v katerih je delovala Njiva so bili za nadaljni razvoj sveta in tudi naše ožje domovine zelo pomembni.

»Naloga našega društva je bila iztrgati kmečko mladino na vasi izpod vpliva klerikalcev in jih pritegniti k ljudski fronti. V okviru univerze smo se borili za popolno univerzo, za ukinitve šolnin, proti reakcionarnemu v našem okolju, za zgraditev študentske knjižnice, itd. Borili smo se tudi za pravice našega naroda, za uveljavitev slovenskega jezika in proti velikosrbski buržoaziji. Leta 1933, ko je v Nemčiji prišel na oblast nacizem, pa se je naše delovanje usmerilo v protifašistični boj. Naše gibanje je bilo napredno in aktualno.«

Hiša je povezana tudi s tistim delom, ki ga v knjigi opisuje Vita Kraigher, saj je bil v njej v letih 1941–1942 sedež mestnega komiteja SKOJ. O tem nam bo pripovedovala avtorica sama v prihodnji številki Dogovorov.

Kot je dejal Drago Košmrlj, je ta knjiga tudi skromno priznanje družini advokata Rutarja, njegovi ženi upokojeni učiteljici Ani Rutar in sinu Petru Rutarju, prav tako advokatu, kot zavednim Slovincem, ki so dajali streho naprednim mladim ljudem, ne glede na možnosti represije. Redke so hiše v Ljubljani, ali pa sploh ni nobene, ki je dala toliko junakov našega osvobodilnega boja. Zato ji prav delo Draga Košmrlja in Vite Kraigher izreka priznanje in jo bo kljub temu, da hiše ni več, zapisalo v zgodovino slovenskega naroda in naprednega boja našega glavnega mesta Ljubljane.

JURIJ POPOV

*Tisti, ki se mu ne ljubi,
da v koš vogel bi smeti,
umazan svet bi vzljubil,
ker ga smetje veseli.*

Anita Barič

2.r

Prispevek učenke iz osnovne šole v Adlešičih

»Revolucija še traja...«

Objavljamo tri od nagrajenih prispevkov, ki so jih poslali učenci osnovnih in srednjih šol na natečaj pod naslovom »Revolucija še traja, kje je moje in tvoje mesto v njej«.

Brez znanja ni napredka

V zadnjem času večkrat slišim, da je znanje pomembna zakladnica, večkrat pa, žal naletim tudi na tiste, ki trdijo obratno. Znanje je kot nevidna meglica, ki počasi prodira v človekovo globino. Šola pa je tista ustanova, če smem reči, kjer delijo znanje kot v samopostrežnici. Vsak si lahko izbere svoj krožnik, svojo poslastico. Plačš pa seveda s svojim trudom in potrpežljivostjo. Z izkušnjami, ki jih z leti nabiraš, čakajoč v dolgi vrsti.

Sedimo v šolski učilnici. Vajeni smo je že, morda celo siti. Mučno spraševanje. Vprašani počasi vstane, da zavleče čimveč časa. Morda mu kdo od sošolcev priskoči na pomoč, morda ne. Končno sledi začetek ocenjevalnega obreda. Vprašani nekaj momlja, sama ušesa so ga, da bi prestregel kar najmanjši šum, a pametnega odgovora od nikoder.

Potem sledi znova staro oporekanje, siti smo ga že. »Zakaj sploh obiskujete šolo, ko pa nič ne veste, se nočete, nimate volje učiti... Mislite, da vas bo kdo klical, zakaj ste prišli sem, zakaj kradete bogu čas in denar?«

Morda se nekaj parov oči iz naših vrst zamišljeno spogleda, morda samo ošine. Tudi pritažen smeh se opazi, a ne vedno, kar dokazuje našo mladostno razposajenost.

Včasih se mi bitje za katedrom tudi zasmisli, ne ve, kaj bi storil, da bi dvignil naše zanimanje. Mi pa ostajamo isti, togi, le mislimo in plujemo v svojih sanjskih svetovih.

Vse prezgodaj moramo postati resni, nam bičajo, dobro vzgojeni, učeni. Hočejo nam vzeti še tisti kanček mladosti, ki nam je preostala. Že zgodaj se moramo odločiti za izobrazbo, potem poklic, ki ti morda niti ne diši preveč in spet dolga vrsta do službe.

Ob vsem tem pa sploh ni važno, koliko znanja ti uspe pogoltniti, da se ti ne naredi cmok, da ne obesiš šolo na klin.

Malo je tistih, ki v resnici delajo z veseljem. Če si priklenjen na delovno mesto samo zaradi materialnih dobrin, so rezultati slabši, pojavi se celo nezadovoljstvo, za kar pa nikogar ne dolžimo.

Pa spet ni osebne sreče, ne miru ne uživanja.

Takih zahojenih poti pa je mnogo. Krušijo se kot stari zidovi, odgovor pa je dokaj preprost: več znanja – več dela.

Počasi se bo začelo ceniti znova znanje, Prešernov rek, da človek toliko velja, kar plača, se bo, upam, vsaj izrodil.

Je nova zaloga znanja v jedrski norosti prava? Je smiselno uporabljati znanje za pogibelj človeštva?

Znanja je dovolj na eni strani, na drugi pa ga primanjkuje. Ga bomo znali pametno uporabiti? Ne vem, če sem prepričana v to, to je veliko tveganje.

Zal se je v zgodovini mnogokrat izjalovilo.

Vesna Bratec
Srednja kmetijska šola Rakičan
69000 Murska Sobota

Svet zlatih zaves

*Moji koraki so tiho zveneli
na velikem zelenem tranviku.
Čutil sem vse tiste, ki so nemo
opazovali moje očarano lice.
Sonce je začelo odkrivati
svojo zlato zaveso.
Žarki pa so počasi
začeli barvati kristalno jezero
Veter je šumel skozi pomladno
listje.*

*V tej čudoviti pravljici sem
srečal prvo ljubezen.
Imela je velike in tople oči.
Takrat sem se prvič zaljubil.
V srno.*

*Tako nežno in majhno.
Njen pogled je raztapljal
solze v mojih očeh.
Vendar šel sem.
Moral sem oditi v svoj svet.*

*V svet črnih zaves
in rjavih tal.
Noč je bila dolga in mračna.
Globoka brez konca.
Zato sem zbežal.
V svet zlatih zaves,
v svet ljubezni.
Zopet sem bil tam.
V tej čudoviti pravljici.
V mojih ušesih je zazvenel pok.
Ona je bila pa tam,
žalostno je pogledala,
a ne mene,
sonce.
Zbežala je s kratkimi in hitrimi
koraki.
Ostala je samo še rdeča sled,
sled mojega sveta.
Ostal sem sam.*

Lenart Oblak, 83g
Srednja elektrotehniška šola Ljubljana,
Vegova 4

KAJ VSE PREDVIDEVAMO V NAŠI OBČINI DO LETA 2000

Bavarski dvor, Tivoli, Cukrarna, Poljane

V kratkem predstavljamo predloge strokovnjakov, kako naj bi v naši občini do leta 2000 uredili posamezna območja. Doslej smo predstavili Cankarjevo nabrežje, Križevniško ulico, območje hotela Lev, Koližeja in Elektro Ljubljana. V tej številki obravnavamo območja Bavarskega dvora, Tivolija, Cukrarnе in Poljan.

Bavarski dvor

Bavarski dvor je pomembno prometno križišče in predstavlja največje vozlišče za promet pešcev v mestnem središču. Z graditvijo nove železniške in avtobusne postaje bo njegov pomen še večji.

Po programu bo že sedanja poslovna stavba SCT na Titovi dobi la nov poslovni trakt s 7600 m² površine. Ob Cesti 7. korpusa je predvidena dozidava 22.600 m² površine za poslovni program. Druga in tretja etaža stavbe sta predvideni za garažni prostor z 200 parkirnimi mesti. Za Kozolcem bo v gradbeni jami zgrajena parkirna hiša s 3 kletnimi etažami in trgovinami v prtljaji. Na strehi te parkirne hiše bodo lahko uredili otroško igrišče.

Nov podhod med že urejenim trgovim pri Kora pod Titovo bo omogočil povezavo avtobusnih in bodočih tramvajskih postaj na obeh straneh Titove. V podhodu bodo tudi javne sanitarije.

Nova parkirna hiša bo imela uvoz in izvoz v Dvoršakovi ulici, ki bo enosmerna. V tej ulici je predvideno tudi rešenje stavb 3 in 6. Uvoz v parkirišča kletne etaže na Cesti 7. korpusa pa bo za bencinsko črpalko.

Tivoli

Gre za del tega največjega in najlepšega ljubljanskega parka ob ulici 27. aprila, gozdnega roba ob Šišenskem hribu, Jakopičevega sprehajališča in železniški progi. Celotni kompleks Tivolija bo namenjen rekreacijski dejavnosti.

Očistili ga bodo, uredili pretok vode in sanirali dno. Preuredili bodo razpadajočo čolnarno, jo razširili s teraso nad vodno gladino in jo namenili gostinstvu. Na otroško igrišče bodo postavili no-

va igrala in ga polepšali. Spremenjena bo tudi namembnost Mestne vrtnarije. Tu bo razstava in prodajalna. Odstranjeni bodo vsi grajeni objekti, razen steklenjaka, ki ga bo potrebno sanirati.

Tivoli bo tudi v prihodnje namenjen samo pešcem.

Vodovod, – kanalizacija in Cukrarna

Območje leži med Poljansko, Roško, Njogoševo, Poljanskim nasipom in Živinozdravniško ulico.

Cukrarna je po programu namenjena trgovski in servisni dejavnosti v prtljaji, v nadstropjih pa poslovnim in proizvodnim dejavnostim drobnega gospodarstva. V zadnjem času pa je vse več predlogov za rušenje stavbe, ki je sicer po predlogu Regionalnega zavoda za spomeniško varstvo zaščiten objekt.

Prostor za Cukrarno je namenjen stanovanjsko poslovni zgradbi. Trgovine, servise in storitvene dejavnosti naj bi bile predvsem ob severni strani trga, ob novem križišču Poljanske in Roške ter vzdolž Živinozdravniške. V prtljaji novega stanovanjsko po-

slovnega objekta bo tudi nakupovalni center za stanovalce. V stavbi bodo v kletnih prostorih garaže, uvoz bo iz Poljanskega nasipa po Živinozdravniški. V Živinozdravniški ulici sta predvideni drobna trgovina in gostinska ponudba.

Skozi Cukrarno bo speljan predr nove Roške ceste.

K sedanji stavbi Vodovod kanalizacija se dozida prizidek tako, da nastane hiša z dvoriščem. Glavni vhod v hišo bo še vedno iz Ambroževega trga. V tem območju je predvideno tudi zaklonišče.

Poljane

Na območju z oznako CS 7/5 ležečim nad Poljansko, podaljškom Masarykove, Poljanskim nasipom in Živinozdravniško ulico, je predvidena gradnja nove soseske s 100 prebivalci, v katero se vključiti tudi Dom medicinskih sester. Tudi sicer je stanovanjska zazidava namenjena predvsem potreban Kliničnega centra. Soseska bo imela tudi vse spremljajoče objekte. Sedanje Potočnikovo ulico bo nadomestila podaljšana Mesarska ulica, ki bo tako ločila območje Komunalnega podjetja od stanovanjske soseske. Gasilski dom na vogalu Živinozdravniške ulice in Poljanskega nasipa se ohrani in predstavlja funkcionalno zaključeno enoto. Vzdolž Poljanskega nasipa je predviden zeleni pas namenjen rekreaciji in otroškim igriščem. Znotraj stanovanjskega območja bodo le peščeve površine z urgentnimi potmi.

Bavarski dvor še čaka na dokončno ureditev